

GRUDA

VSEBINA ZVEZKA 4.

Bajtarska. — SIBE MILIČIČ: Jagenček božji. — Dr. I. LAH: Kmetstvo. — FRAN POTOČNIK ZABUKOVSKI: Vzreja telet. — ING. I. ZAPLOTNIK: Nekaj o krompirju. — I. PRIMOŽIČ: Zakaj z doma. — KOTIČEK ZA DEKLETA. — ORGANIZACIJA. — PROSVETNI GLASNIK. — ZABAVA IN SMEH.

Celoletna naročnina „Grude“ znaša Din 30.—, Za dijake in vojake Din 20.—, V podrobni prodaji stane „Gruda“ Din 3.—.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: Ljubljana, Selenburgova ul. 7/II. — Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cene oglasov po dogovoru. — Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača. — Urejuje: Uredniški odbor. — Odgovarja: dr. Janže Novak.

Poravnajte naročnino!

Z odlašanjem delate „Grudi“ sitnosti in stroške. Če vam je list ljub, storite napram njemu svojo dolžnost. Uspeh „Grude“ je odvisen tudi od vaše vestnosti.

NAJBOLJŠI

v materialu
in
lepih opremah
so edino

GRITZNER in ADLER

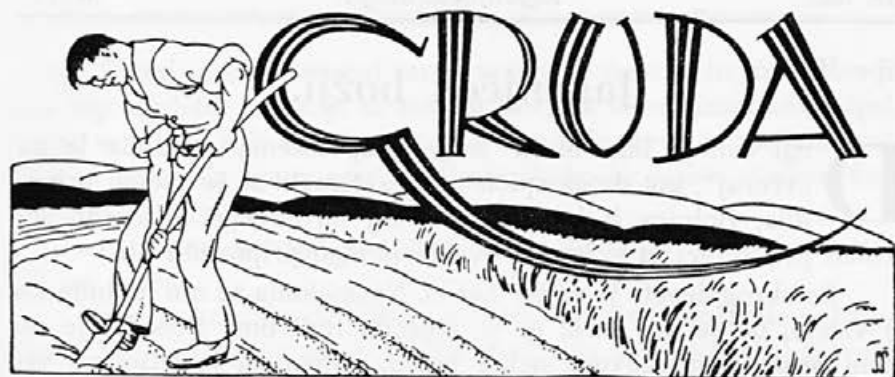
šivalni stroji in kolesa, za dom in obrt, pletilni švicerski stroj **DUBIED**, pisalni **URANIA**.

Ugodni plačilni pogoji - pouk brez plačen samo pri

Josip Petelinc
Ljubljana.

Modni kangarn
sportni ševjot
za fine obleke.

Velika izbira,
ugodne cene.
R. MIKLAJČ „PRI ŠKOFU“
Ljubljana.

MISEČNIK
ZA LJUDSKO
PROSVEITO

Bajtarska.

V adventu sem hodil v vas,
pred pustom sem se ženil,
k njej vodila je gaz,
kamorkoli sem krenil.

Sedaj je pomlad,
v zibeli se dete smeje.
Težke misli vstajajo,
kot da jih veter veje.

Vsako njivo škrjančkov par si izbral
in kroži nad njo in poje:
Tu jaz bom oral.
Jaz jadnik nimam svoje.

Sibe Miličič:

Jagenjček božji.

Drugi dan je bila Mara bolj razpoložena, pozabila je na „včeraj“, kot da ga sploh ni bilo. Kmalu se je vsemu privadila. Bolnica ji je postala nekaj navadnega, s sosedo sta postali prijateljici in si imeli ves dan mnogo pripovedovati.

Že okrog devete je prišel Anton. Nasmehnila se mu je, toda ko je videla, da je ves mrk, se je zresnila tudi ona. Posedel je ob njeni postelji, spregovoril nekaj besed, potem pa je odšel na vrt kadit.

Minilo je poldne, kosilo, popoldne. V drugič se je morala okopati. Potem večer in noč — druga noč v bolnici. Tako so tekli dnevi do torka, do tistega velika torka, ko se je imela izvršiti operacija.

Okrog desetih so prišli ponjo. Položili so jo na nosilnico in jo odnesli v operacijsko dvorano. Pozdravila je Antona in se nasmehnila sosedi, ki se je tako prestrašila, da se dolgo potem ni mogla pomiriti.

Maro so medtem položili na operacijsko mizo, ponovno ugotovili napako na maternici, potem so jo uspavali.

Zarana istega dne je bila vsa Marijina rodbina na nogah. Vsi, od najstarejšega do najmlajšega, so se oblekli v praznje in pohiteli v cerkev, ki je z grička dobrohotno gledala doli na vasico. Darovala se je maša za srečen izid Marijine operacije. Ko so vstopili v cerkev, je zvon zadnjič pozvonil, nato se je pričela maša.

Sklonjenih glav so sedeli po klopeh, kot da nekoga pokopavajo, se je zdelo. Od časa do časa je mati globoko vzdihnila, sestre so neprenehoma jokale. Poleg očeta je klečal brat, oba sta bila globoko ganjena. Le najmlajši bratec, ki mu je bilo jedva devet let, ni občutil, ni mogel razumeti tragičnosti teh trenutkov. Neprestano se je vrtel in prosil mater, naj bi smel vstati, ker ga že tako bole kolena.

Na oltarju je bilo izpostavljeno Najsvetejše. Svetel solnčni žarek je trepetal v zlatu monštrance in iz tiste svetlobe je sijala bela hostija.

Ko je pri povzdigovanju zadonel zvonček, je mati pokleknila na kamenita tla. Vsa solzna je globoko sklonila glavo in trkala na prsa. Potem je uprla oči v monštranco, dolgo, nepremično, kot da pričakuje čudežev. Kot mrzlične so se tresle njene ustnice v iskreni molitvi. Roki sta se v sklepanju stiskali, kot da sta zrastle druga v

drugo. Tedaj je šinil solnčni žarek uprav na hostijo in materi se je tisti hip zazdelo, da se je ta simbol božjega telesa iznenada odprl, kakor se odpre belo in čisto srce. Iz tiste bele srede je zasijala svetloba in pretresla njeno srce. Čutila je, kako se oglašča v njeni duši najlepša tolažba, velika obljava.

— Gospod, gospod, usmili se! — je zaklicala in se skoro zrušila na kamen.

Maša je končala. Vrnili so se domov, potrti, nestrpno čakajoč novic. Nestrpljenje in siraš sta jim zaklepala usta: nihče ni govoril.

Tako so pričakovali vest, morda radostno, morda žalostno in so bili v svoji boli tihi, nemi, potrti.

Medtem je operacija potekala čisto prirodno. Skozi veliko rano na trebuhu, so zdravniki dospeli do maternice in jo dvignili na njen prvotni prostor.

Vse se je končalo izvanredno naglo. Maro so vzbudili in jo prenesli v njeno posteljo. Dolgo je ležala v polsnu.

Ko je prišel Anton, še ni bila čisto prisebna. Ustrašil se je; ko pa mu je zdravnik povedal, kako izredno dobro se je operacija posrečila, ni mogel več zadržati solz; dolgo je jokal.

Z globokim sožaljem je gledal Maro, ki je ležala pred njim tako blede. Cel dan se ni premaknil od nje, razven tisti trenutek, ko je brzojavil domov veselo novico. Težko je dihala. Tu pa tam je odprla oči, pogledala okrog sebe, poprosila malo vode, potem so zopet padli veki na njene trudne, dobre oči.

• • •

Naglo je zdravela. Sami zdravniki so se čudili, kako hitro je prebolela. Preje nego so mislili, so ji dovolili vstati in oditi. Z veseljem je pripravila vse, kar je prinesla s seboj in hotela še tisto jutro odpotovati. Ker pa ni bilo parnika, je morala, čeprav žalostno razočarana, čakati do popoldne.

Anton je bil napram njej nenavadno nežen. Toda njej ta nežnost ni bila prijetna. Vajena je bila njegovih surovosti. Ta, še včeraj tako trd človek, ji je bil ljubši kot današnji nežni mož. Pozabila je bila na vse njegove nežnosti, čutila je, da je le žrtev, za katero ni usmiljenja.

Čeprav je še pred nekaj dnevi sanjala o največji sreči, če prestane operacijo, je bila danes čisto mirna. Veselila jo je samo za vest, da bo že nocoj zopet doma, med svojimi dragimi. Mir in pokoj v njej, sta bila edina nagrada za vse trpljenje. Vse, kar je mogla, je dala — čutila je, da ni mogla dati ničesar več.

In ko je popoldne odrinil parnik in sta stala oba na krovu, se ni ozrla nazaj, da pogleda poslednjič na mesto, v katerem je preživela skoro mesec dni. Le predse je gledala, na mali, plavi otok v daljavi in čakala nestrpno, da se mu približa.

Končno sta dospela in se odpravila iz mesta v rodno vas. Vsi oni, ki so ju ob slovesu spremili na pot, so bili sedaj zopet tu. Pozno v noč je bila hiša polna ljudstva, polna pripovedovanja. Marija je bila srečna.

* * *

Minilo je nekaj mesecev. Nekega večera, ko se je vrnil Anton s polja, mu je Mara odkrila veselo vest. Razburjen jo je objel in pritisnil na prsi, oči pa so se mu napolnile s solzami. — Sama ni smela nikamor več, prepovedal ji je. Povsod jo je spremljal, vse ji je prinesel, karkoli je hotela. Da ni delala sama, ji je najel služkinjo. Niti iz hiše je ni puščal in ko je ob praznikih morala v cerkev, jo je malone nosil po stopnicah, da se ne bi spodtaknila in padla. Tudi sama je pazila, kar je mogla; ni storila nepotrebnega koraka, tako se je bala nesrečnega slučaja.

V takih skrbeh in v tem strahu je dočakala usodni dan.

Sedaj leži že drugi dan v porodnih bolečinah. Tako strašnih bolečin ni pričakovala. Že pri prvih popadih se je osnesvestila. Zdelo se ji je, da para po njenem drobu tisoč nožev. Ležala je mirno, kot mrtva, ker ji je vsaka kretnja povzročala neznosne bolečine.

Zdravnik, po katerega so poslali, še ni bil prišel, ker je imel opraviti v mestu. Obljubil pa je bil priti čimprej, zato ga pričakujejo svak trenutek. Nekdo je odšel pod vas na ravnico, odkoder bi mogel videti prihajajočega, čim bi se pojavil izza ovinka. Anton se je bal; vsi so bili v skrbeh.

Približal se je večer. Tisti, ki je čakal pod klancem, se je vrnil in povedal, da ne prihaja nihče, da se radi mraka tudi ne vidi ničesar več. Nekdo se je vrnil iz mesta ter sporočil, da zdravnika najbrž še ne bo, ker ga zadržuje težek bolezenski slučaj.

Nekdo je protestiral, nekdo je psoval. Tedaj pa se oglasi nagel topot kopit in jezen glas gonjača. Vsi spoznajo glas, vsi imajo naenkrat polno opravka.

Zdravnik je prijahal v diru pred hišo. Pomagajo mu iz sedla; njegovo torbo, ki jo je izročil gonjač najbližjemu, odneso za njim v hišo.

Zdravnik se je naglo pripravil, umil roke in pregledal bolnico. Otroka ji je bilo treba s silo vzeti.

Nad vasjo je mehko ležala tiha otoška noč, polna zvezd. Od kamenitih vaških hiš je odmevala pesem mladosti. Tam nekje v bližini so zaloputnili vrata. Mir.

Okna ugašajo druga za drugim. Tišino, zamolklo, nemo, vaško tišino prekine le tu pa tam daljna pesem.

Anton je pobegnil. Blizu hiše se je skrtil, da ne bi slišal krikov, usodnih klicev, da ne bi čutil strašne stvarnosti. On, ki je v daljnem svetu gledal tisočkrat smrti v oči, ki je brez solza pokopal svoje prijatelje, je postal slab, gledajoč bolečine te šibke žene. Sedel je, pa zopet vstajal, hodil in postajal, ne vedoč, kaj naj počne. Nehote je prisluškoval, ko pa je zaslišal krik, je mislil pobegniti daleč odtod. Potem pa je nenadoma zastal in se naslonil na vogal kuhinje.

Nekdo je naglo prihajal po lesenih stopnicah, ki so vodile iz hiše. Nervozno, s treskom je odprl vrata in zaklical:

— Anton! Anton!

Poklicani je ves otrpnil. Ni se mogel premakniti, ni mogel odgovoriti.

— Anton! Anton!

Glas se mu je zdel topel, vesel. Zato poskoči.

— Tu sem! Kaj je? — se oglasi s strahom.

— Sin! Sin! — zavrisne glas.

Nepopisen sijaj prešine Antonovo dušo. Preskoči stopnice, preleti pristrešek ter brez sape plane v sobo, kjer je ležala porodnica.

— Glej! Sin! Sin! — kličejo okrog njega in Marijina mati mu vsa solzna poda čisto, okopano, zdravo moško dete.

Vzame otroka, visoko ga dvigne, kot bi ga hotel videl celega, radost kar sije iz njega.

Izmučena, trudna gleda Mara nanj. Srečen, blažen nasmeh se razliva po njenem izmučenem obrazu. Čuti, kako se polagoma, neodoljivo, same od sebe zapirajo oči. Medtem, ko se vsi bavijo z detetom, ona tiho za večno zaspi.

Iz srbščine prevela: *Mano*.

Dr. I. Lah:

Kmetstvo.

(V spomin Jožefu Holečku, † v Pragi 6. marca l. 1929.)

Odkar sem ga poznal, je bil vedno enak: visoko vzravnana postava, dolga bela brada, globoke modre oči, nekoliko nabrekle ustnice in izrazita čistiljiva glava — vse to mu je dajalo podobo pravega slovanskega patrijarha, misleca, idealista, preroka... Prvič sem ga videl v Pragi na nekem kongresu, ko je govoril v imenu slovanskih novinarjev. Videlo se je, da govori mož, ki je globoko poznal slovanski svet. Pozneje sem ga večkrat srečal na ulici. Že od daleč se je videla njegova visoka postava in marsikateri tujec se je obrnil za njim. On pa je mirno korakal sredi vrveče množice, njegove oči so bile nekam daleč zamišljene in končno je zavil v redakcijo „Nar. Listov“... Zadnjič sva se videla pred šestimi leti na vrtu v „Zvezdi“, kjer smo sedeli v prijateljski družbi. Drugi dan se je odpeljal na Bled, da se zahvali kralju Aleksandru za visoko odlikovanje. Stala sva pred „Slonom“, kjer je čakal na auto.

„Slišal sem, da ste o meni predavali,“ je rekel.

„Da, zanimala me je vaša narodna filozofija — posebno ona o srbskem junaštvu.“

Gledal je po Dunajski cesti, kjer so se iz daljave svetile naše Kamniške planine, in rekel:

„Da, to je vaš narodni problem. In splošno slovanski. In še nekaj: to je naše kmetstvo.“

Umolknil je, kakor da je zbiral misli. „Z velikim zanimanjem sem čital vašo „Narodno modrost“.“

„Imam še nekaj, še globlje, pravzaprav temelj vse te modrosti.“

Pridrčal je auto in po kratkem slovesu ga je odpeljal na Bled.

Drugo leto sem prejel njegovo knjigo „V Jugoslaviji l. 1924“, v kateri je popisal svoj zadnji poset v naši domovini, audijenco pri kralju v Suvoboru, Radićevo delovanje in hrvatske razmere, življenje v Beogradu in vtise s potovanja po Srbiji. Živa slika tistih naših kritičnih let, ko se naši svetovi še niso mogli vživeti v enotno skupno življenje. Presojal je naše razmere kot nepristranski opazovalec, ki je dobro poznal našo zgodovino in vse dele naše domovine ter želel, da bi spoznali zmote časa in gradili novo državo

v globokem razumevanju onega višjega poslanstva, ki ji je določeno v njeni zgodovini in utemeljeno v sedanji ureditvi Evrope. Kot naš stari prijatelj, je smatral, da ima pravico govoriti resnico brez obzira na desno in levo. Zato je ta knjiga enako važna za nas kakor za Čehe, katerim je hotel dati jasen pogled v naše nejasne razmere. Mnogo njegovih prerokovanj iz tiste dobe se je že izpolnilo.

Letos je odšel nenadoma k slovanskim očakom in za njim je ostalo 28 debelih knjig, zbranih spisov, ki bodo važen vir za vsakega, kdor bo hotel spoznati slovansko življenje, borbe in nazore, trude in napore zadnjih petdesetih let. In to je doba zelo važna za nas vse, saj je to doba našega velikega pohoda od vstaje l. 1875. do svetovne vojne.

Naj vam podam na kratko njegov življenjepis:

Izhajal je iz onih južnih čeških krajev, od koder je prišlo iz zdravih kmečkih hiš mnogo velikih mož in mislecev. Tihi, valoviti kraji z raztresenimi vasmi in rodovitnimi polji, ki se izgublajo daleč v obzorje, so bili od nekdanj domovina globoko vernih, visokomislečnih in nežnočutečih ljudi. Od tod so prišli: veliki reformator Jan Hus, verski filozof Chelčický, pesnik Julius Zeyer i. dr.

Holeček je bil rojen 27. februarja l. 1853. v Stožicah pri Vodnjanih. Svojo mladost je pozneje popisal v lepi povesti „Pero“, kjer podaja vse življenje preprostega kmečkega dečka, ki že zgodaj opazuje svet in življenje in vidi marsikaj, česar drugi ne opazijo. Bil je že v svoji mladosti „za eno glavo večji od drugih“, a tudi modrejši in razumnejši; vse ga je zanimalo, vse se mu je zdelo kot veliko božje čudo in skrivno razodetje. Svoj rojstni kraj in domače ljudi je popisal Holeček v velikem, trinajst knjig obsegajočem delu „Naši“, ki je visoka pesem češkega kmečkega ljudstva, prava epopeja ljudskega življenja, ki ji ni enake v drugih slovstvih. Tu je podan češki kmet kot gospodar svoje zemlje, kot zvest sin domače grude z vsemi svojimi starimi šegami in navadami, v borbi z življenjem in narodo, poln velike ljubezni do doma, zdravih nazorov in lastnih misli, ki je vzrastel s svojim poljem v eno kot duša s telesom in presoja ves svet in red s stališča trdne vere in krepke volje, naravnega čustva in zdravega razuma. Zgodba za zgodbo se vrsti v teh „Naših“ ljudeh in pisatelj kaže v njih, kako silno in resnično je življenje ravno v kmečkem stanu, koliko naravne in duševne moči se kaže v njem,

ki je temelj vse narodne kulture, življenja, napredka, to je jedro onega Kmetstva, o katerem bomo pozneje govorili.

Prej nego je bilo Holečku dano dovršiti to ogromno delo, je preštudiral in prepotoval skoraj ves slovanski svet. Iz domačega kraja je prišel kot dijak v Prago, kjer se je udeleževal javnega življenja, ki je takrat, po burnih dogodkih l. 1866. (poraz Avstrije pri Kraljevem Gradcu in pri Kustoci), l. 1868. (dualizem) in l. 1870. (prusko-francoska vojna), zavzelo močno slovansko smer, ker se je Rusija čim dalje bolj zavzemala za osvobojenje balkanskih Slovanov. V naslednjih letih je Holeček dovršil svoje študije in marljivo sodeloval pri važnih listih.

L. 1874. je odšel kot vzgojitelj v Zagreb, da se seznanj z jugoslovanskimi razmerami. Bil je obenem dopisnik „Nar. Listov“. Ko je l. 1875. izbruhnila vstaja v Bosni in Hercegovini, je odšel kot poročevalec „Nar. Listov“ v Črno Goro. Ker je dobro obvladal srbohrvaščino, se je kmalu vživel v življenje Črnogorcev, dobil je med njimi isrenih prijateljev, spremljal jih je na fronto, poslušal njihovo krasno govorico in narodne pesmi ter se poglobljal v dušo naroda, ki je bil še tako preprost in naraven, nepokvarjen od tuje kulture. Ta duša se mu je razkrivala v razgovorih s črnogorskimi junaki in v posebnih nazorih na življenje in svet, v šegah in navadah, izrekih in pregovorih, ki so izražali narodno modrost. V teh letih je nastal njegov prevod „Hercegovskih pesmi“ (1876) in študije o Črnogorcih (l. 1877.) Lahko se reče, da je s temi spisi odkrival Evropi oni zanimivi stari slovanski svet, ki ga je prej svet poznal le od daleč in zelo nejasno. Ko se je vrnil v Prago, je dokončal obširno delo „Za svobodo“, v katerem je podal z globokim pojmovanjem veliko borbo, ki se je vršila tista leta na Balkanu, in pojasnil marsikaj česar kulturna Evropa ni mogla razumeti. (1880). S „Črnogorskimi povestmi“ (1881) je zaključil prvi del svojih spisov iz življenja Jugoslovanov.

Pri tem je spoznal, da je tudi v Evropi mnogo podobnega, da tudi tu ni svobode za vse narode in opozoril na usodo Slovakov s spisom „Podajmo roko Slovakom“ (1880). Zavedal se je dobro, da je usoda Slovanov odvisna od velike Rusije, ki je odločilno vplivala na osvoboditev balkanskih držav. Hotel se je prepričati, kaj moremo pričakovati od Rusije, in je po potovanju v Rusiji prišel do zaključkov, ki jih je podal v „Rusko-čeških poglavjih“ (1891) in v „Potovanju v Rusijo“. Pri tem ga je zanimalo

— poleg dnevne politike — pred vsem narodno mišljenje in narodne pesmi, ki so najpristnejši izraz narodne duše. Ker se je hotel prepričati, ali so na slovansko nar. pesništvo uplivali tudi sosedni narodi, se je posvetil proučevanju finskega jezika in je prevedel finsko nar. pesem „Kalavala“ in ljudske pesmi, izdal je bolgarske nar. pesmi in celo zbirko srbske nar. lirike.

(Dalje prih.)

Fran Potočnik Zabukovski:

Vzreja telet.

Danes je živinoreja eden glavnih virov gospodarskih dohodkov pri kmetiji. Zato je pa tudi treba, da se energično zavzema vsak gospodar, da se dvigne naša živinoreja in da izboljšamo, kar je še zaostalega.

Pri vzreji živine moramo začeti pri mladičih. Kakor odbiramo fižol ali koruzo za seme, ravno tako moramo vso pažnjo posvetiti pri odbiranju plemenskih telet. Vešče gospodarjevo oko bo kaj kmalu določilo, katero tele bo prodati mesarju a katero bo za pleme. V prvi vrsti si pridržimo za pleme le mladiča od starišev dobre pasme in pohlevne nravi in od krave, dobre mlekarice. Kajti govedo slabe pasme nam ravno tako žre krmo kot goved dobre pasme.

Začeti moramo že pri mladiču, če hočemo imeti enkrat lepo govedo. Vidimo, da je Bog dal mladiču noge in oči, zato pa dajmo mu svobode, dajmo ga v hlevček, kjer se bo po volji gibal in si utrdil kosti. Često ali celo največkrat pa privežejo mladiča že prvi dan z verigo k jaslim. Kakšen siromak je tak mladič! Ali je čudno, če se tako tele ne razvija? Dajte mu več svobode, zato mu je Bog dal ude!

Še večja napaka je, če mladičem preveč pritrugujemo mleko. Nekatero ženske že komaj čakajo, da bi se krava otelila, misleč, sedaj bo pa mleka v vsakem loncu dovolj. No ja, če je krava dobra mlekarica, tedaj že lahko nekaj mleka odvzamemo do treh tednov, ker mlado tele ima slab želodček, ki si ga lahko presili s preobilnim mlekom. Potem mu pa treba pustiti vse mleko, do 20 tednov, pri dvajsetih tednih ga pa pričnimo polagoma odstavljati, tako, da pri starosti 23 tednov še dobi zjutraj vse mleko. Po odstavitvi mora imeti mladič še naprej posebno rejo. Polagati se mu mora sladkega sena, otrobov, zelo priporočljiv je tudi kuhan

oves. Nikar si pa ne domišljajte, da telički ni treba tako dolgo dati mleka kot juncu. Ali mislite, da teličkam mleko škoduje?

Kmetje, ki ste bolj oddaljeni od mesta in ne morete mleka spraviti v denar, privoščite ga teletu, se vam bo še bolj izplačalo. In v hlev boste tudi šli z večjim veseljem!

P. S. O tem, kako se teleta vzrejuje, govorim iz lastne skušnje. Ob priliki pošljem „Grudi“ sliko bikca, 18 mesecev starega, ki tehta 463 kg in je včeraj dobil na licencovalni komisiji prvo premijo. Zredil sem ga na gori opisani način.

Ing. I. Zaplotnik:

Nekaj o krompirju.

Ena najvažnejših naših kulturnih rastlin je brez dvoma krompir. Samo v ljubljanski oblasti zavzema površina, zasajena vsako leto s krompirjem, 23—24.000 ha. Na ha pridelamo povprečno 50—70 q. Povprečni pridelek krompirja v naši državi ne dosega niti te številke. Drugod ga pridelajo na enako veliki površini po trikrat, pa tudi petkrat toliko. Kje tiči vzrok? Da je temu nekoliko krivo podnebje, je mogoče, nikakor pa ne v toliki meri. Na višino pridelka vpliva v veliki meri dobro seme. V tem oziru moramo pač priznati, da smo zaostali za našimi sosedi, prav zelo zaostali. Res je, da ne moremo čez noč doseči naprednejših sosedov, ki so se povzpeli na sedanjo stopnjo z dolgotrajnim, trudapolnim in dobro premišljenim delom in se za dosego svojega cilja niso plašili težkih materialnih žrtev. Da bomo po njihovi poti prej ali slej morali iti tudi mi, če bomo hoteli živeti in vztrajati na svoji grudi, je brez posebnega premišljevanja jasno. Bo nam to celo lažje kot je to bilo njim, ker se bomo lahko pri delu posluževali njihovih izkušenj.

Na razpolago imamo pa tudi še druga sredstva in načine, da skromne pridelke naših njiv znatno dvignemo. Da brez umnega obdelovanja zemlje ni mogoče doseči velikih pridelkov, ni treba posebej povdarjati. Tudi brez zadostnega gnojenja ne bomo prišli do zadovoljivih uspehov. Poleg hlevskega gnoja se je treba često zateči k umetnim gnojilom. Seveda je treba umetna gnojila uporabljati pravilno in le tedaj, kadar nam je gospodarski uspeh zagotovljen; vedno pa je treba vedeti, da so umetna gnojila le dodatek, dopolnilo hlevskega gnoja, katerega ne morejo nikdar popolnoma nadomestiti. Dobro premišljen plodored (kolobarjenje) nam pred-

stavlja izvrsten pripomoček za dosego čim večje rentabilnosti. Vedno in povsod, za vsako kulturno rastlino moramo vedeti, kakšno zemljo, kakšno obdelavo, koliko hrane rabi, kako gosto setev najbolje poplača, kdaj in kako je treba sejati oziroma saditi, kakšno naj bo seme in kako ga je treba pripraviti. Brez temeljitega znanja in poznanja ni napredka!

Poglejmo, kako je s sajenjem krompirja! Pri nas sadimo pod brazdo ali pa pod motiko. Saditev pod brazdo imenuje prof. Opitz najenostavnejši, obenem pa tudi najnepopolnejši način. Res je zemlja pri tem načinu dovolj rahla, kar krompirju prija; res je pa tudi, da je taka saditev jako neenakomerna, kajti gomolji pridejo v različno medsebojno lego in posledica je neenakomerna rast. Pri sajenju pod motiko pride to še bolj do veljave. Boljši način predstavlja saditev s pomočjo osipalnika, s katerim se povlečejo brazde, v nje v enakih razdaljah položi krompir in zopet z osipalnikom zagrne. Ponekod celo njivo markirajo podolgem in popreko, in na križiščih sade pod motiko, ali pa polože na vsako križišče krompir, ga s peto narahlo pritisnejo v zemljo in z osipalnikom zagrnejo. V naprednih krajih najbolj razširjen način sadnje krompirja je s pomočjo posebnega stroja, ki vleče hkrati po več brazdic, a v vsaki brazdici označuje s posebnimi lopaticami mesta, kamor se položi krompir. S posebno pripravo ta stroj potem tudi pokriva. Obstoja pa celo stroj, ki seje krompir v vrste podobno kot žito in koruzo. Vendar pa ni posebno razširjen, ker seje vsled različne velikosti gomoljev često neenakomerno. Krompirja ne smemo saditi niti preplitko niti pregloboko. V prvem slučaju mu namreč primanjkuje vlage, v drugem pa zraka. Na težji zemlji naj bo pokrit 5 cm, na lahki pa 10 cm.

Krompir potrebuje za kalitev 8–10° C toplote. Zato pregodnja saditev ne nudi nobenih prednosti, kajti dokler se zemlja dovolj ne ogreje, je kaljenje izključeno, pač pa gomolji lahko segnijejo. Za rani krompir je zato najbolje, da ga damo v kališče. Za kališče uporabimo svetel, primerno topel prostor, kjer krompir kmalu začne poganjati. Poganjki morajo biti kratki in krepki, da se pri saditvi ne polomijo. Na ta način lahko krompirju pomagamo za 8 do 14 dni. To delo se izplača seveda le tedaj, če zgodnji krompir lahko po višji ceni prodamo.

Zelo važno je, da ne sadimo pregosto, niti prereditko. S poskusi je dognano, da potrebuje krompirjeva rastlina 1500–3000 cm² prostora; to se pravi, če so vrste oddaljene druga od druge po

60 cm, da naj znaša razdalja v vrsti 25—50 cm. Manjše razdalje vzamemo na slabših tleh, za rane sorte, za sorte, ki imajo slabo zel in se manj razraščajo; večje v nasprotnih okoliščinah in za pozne sorte. Posebno pozornost moramo posvetiti semenu. Pri nas je navada, da semenski krompir režemo. S tem res prihranimo na semenu, toda po nepotrebnem izpostavljammo seme boleznim. Često imamo od tega mnogo več škode, kot pa prihranka na semenu. Niso namreč vsa očesa na gomolju enako razvita, zato tudi posamezni krhlji od istega gomolja ne morejo dati enakih, dobro razvitih rastlin. Nemci sade krompir na površini od 2,800.000 ha, uporabljajo nerazrezane gomolje in pridelajo na ha poprečno nizko cenjeno 150 q. Za sadnjo je treba uporabljati gomolje v teži od 60 do 100 gr (takih gre na kg 10—16). Velikost je odvisna od sorte; pri sortah z debelimi gomolji jemljemo težje (80—100 gr), pri onih z drobnimi, vzamemo manjše (60—80 gr). Zanimive rezultate so pokazali tozadevni poskusi v Halle-u v Nemčiji. Drobnji semenski gomolji dajo sicer manjši, toda najdebelejši pridelek, medtem ko dajo debeli gomolji mnogo drobnejši, a zato večji pridelek. Spravljaja se to v zvezo s številom stebel, ki rastejo na isti površini. Ker je teh iz drobnih gomoljev mnogo manj, imajo pri enakih saditvenih razdaljah na razpolago več prostora, hrane in svetlobe, medtem ko je to pri debelih gomoljih obratno. Gospodarsko najpovoljnejše rezultate dajo gomolji, ki so po velikosti nekako v sredi. Ti poskusi potrjujejo tudi gornje navedbe za težo in velikost semenskih gomoljev.

I. Primožič:

Zakaj z doma.

Na mojo kritiko v 1. številu je napisal g. inž. Jelačin nekaj misli. Dovoljite k temu še nekaj pripomb.

Najprej poskusimo rešiti vprašanje, ali res propada kmetska misel in kmetstvo sploh. Mislim, da zaenkrat ne, četudi smo že na poti k tej sreči. Imamo še vedno mnogo „izjem“, (to so gospodarji na svojem mestu), lahko rečemo, da so še v večini. Treba pa je te izjeme ohraniti in njih število še zvišati. To je naloga poleg njih tudi nas vseh, prav vseh. Kajti, ako bi kmetstvo popolnoma propadlo, kako šele bi bilo z drugimi poklici. K sreči do take katastrofe ne more priti kar čez noč. N. pr. naša država je

agrarna, poljedelska dežela, kjer so se življenska sredstva skozi vso dobo pridobivala skoraj izključno samo iz zemlje. Ali se more tedaj ta način pridobivanja zamenjati v enem samem stoletju? Potrebuje le razvoja in izboljšanja.

Če ta dejstva presodimo, se kar lahko potolažimo, čeprav vodijo posestvo ljudje, ki za drugačno delo „niso porabni“. Radoveden sem, če bi resnično toliko spremenili kritične čase „brihtni“ in znanstveno učeni kmetovalci. Zakaj pri nas so vedno zelo malo roznate razmere, skozi katere se mora s težavo riniti kmet. Ljudstvo. Kaj pomaga strok. izobrazba mlademu kmetovalcu, če jo pa v vsakdanjosti ne more s pridom izkoristiti. Ker — kdor le količkaj pobrska po znanstvenem kmetovanju, to je da se hoče strokovno poučiti, takoj spozna, da je podlaga naprednemu in modernemu poljedelstvu tehnika — stroji. Kar nič prej se ne bo zboljšalo to žalostno stanje, dokler kmetu ne bodo dela olajšali in skrajšali stroji, da bo tudi on imel nekaj prostih ur, kot jih ima gospod ali delavec. Dokler pa ne bodo kmetiški sinovi doma našli boljšega življenja, kot drugod, bodo silili proč, najsi so že nadarjeni ali ne.

Kaj pa še goni mladi rod s kmetij? Ne samo pomanjkanje veselja do dela ali premalo vcepljenega ponosa v šolah! Globlje segajo vzroki, od prvotnega jedra poganjajo te korenine.

Ze deček kmalu začuti, da je na grudi delo težko in mučno. Občutje povečavajo še starši s svojim neprestanim tarnanjem in žalovanjem za boljšimi časi. Vsepovsod čuje — od očeta, od bratov, sosedov, hlapcev — kako blagrujejo vse druge, še tako nezatne poklice, kako kolnejo zemljo, kako ironično govore o svojem „dobrem“ življenju. Povsod vidi otrok sam obup in revščino, nikjer pa poguma in pravega veselja do življenja sploh. Poleg tega opazuje, kadar se v poletni vročini peče na travniku ali ko pozimi zmrzuje na cesti, kako se mimo vozijo gospoda na letovišča in izlete z lepimi vozili v vsem razkošju. Ali, ko zvečer, vračajoč se z družino domov, sreča delavko, ki gre s sprehoda; ona je s svojimi 8 urami končala in je prosta. Sempatja še bere morda z izbranimi besedami napisana poročila o tehničnem kmetovanju, o prijetnem življenju in zlatih časih v drugih krajih. Vse te in še mnoge druge n a v i d e z n e ugodnosti in prijetnosti se nabirajo v mladem človeku in končno dozore v sklep: Pustim dom in grem tudi jaz v boljše kraje. „Dobri“ starši seveda radi „privoščijo“ otroku slajši kruh drugod, ker mu ali ne morejo ali tudi nočejo sami rezati d o m a boljšega.

To je ena glavnih napak naše kmetiške vzgoje, če moremo tisto večno zmerjanje in revskanje nad deco sploh vzgojo imenovati. Pričeti je treba zato pri starših in najprej njim vcepiti „več ponosa in veselja“ in zraven še malo razsodnosti. Šola brez pomoči roditeljev doseže sicer nekaj, nikdar pa ne more toliko, kot če bi ji pomagali starši. Posebno danes radi doma podirajo, kar se je s trudem zgradilo v šoli.

No, in tako se zgodi, da gre fant študirat, ko bi bolj kazalo, da ostane doma. Vendar do nedavna še nimamo ravno toliko „familiarcev“, seve so izjeme, ki tudi tukaj potrjujejo pravilo. Včasih se je oče dobro premislil, kadar je poslal sina v mesto in le ta sin je po izjavi učiteljevi in duhovnikovi s svojim talentom že skoro naprej jamčil, da bo izdeloval šole in jih je v resnici — mnogokrat odlično. Danes je v tem oziru premalo izbire, ker navidezni „raj“ gospodarstva vse preveč vabi.

Kljub temu (!) še vedno ostane doma zelo veliko fantov, ki se z veseljem poprimejo dela. Čul sem mnogokrat in na mnogih krajih (nasprotno, kot g. avtor!), da „bo naš imel doma, ker ima že zdaj veselje s konji in vozovi“. Navadno tak otrok za šolo ni vnet, dasi pri pouku ni najzadnji. Zgodi se seveda, da so starši neuvidevni in s silo priženo otroka v mesto, nakar je naravno zgubljen i zanje i zase.

Zelo težka je obsodba, da so begu v mesta krive šole, ker vzgojijo premalo ponosa in veselja do kmetskega dela. Šola, kot sem že omenil, ni vsemogočna, brez sodelovanja staršev še celo ne. V splošnem pa se ravno današnji moderni šolniki trudijo, da bi vzgojili in razjasnili učencem pomen in važnost ročnega dela in jih uvedli v delavno samotvornost. Saj je v učnem načrtu predpisano kmetijstvo, ki se skoraj povsod poučuje nazorno na šolskih vrtovih. Ali da omenim še delovno šolo s principom delavnosti, izrabljanjem in večanjem otroške ustvarjalne sile in delavnosti. Za vse to ni ne razumevanja ne sodelovanja, nasprotovanja in oviranja pa več ko dosti. Da pa šola v delavskih krajih in mestih ne more propagirati izključno samo kmetskih idej, je spričo krajevnih potreb menda umljivo.

Tudi strokovnega znanja in izobraževanja pri nas ne manjka. Imamo knjig, nekaj prav izvrstnih, a jih je še vedno premalo. Pa tudi te so še toliko drage, da se zdi škoda poljedelcu dajati zanje tolike vsote. Tečajji, kolikor sem o tem poučen, so zmeraj dobro obiskani, saj je prijavnikov vselej preko določenega števila. Da

pa vsa mladina ni tako ukaželjna, kot bi radi, je tudi razumljivo, če pomislimo, da se i ona ne more odtegniti novodobnemu duhu sporta, rekorderstva in časopisnih avantur.

H koncu bi omenil samo še to, da zasluži kmetstvo vse več spoštovanja. Res, da se je marsikaj preokrenilo na bolje in je tudi poljedelec pridobil nekaj kulturnih pravic. Dogaja pa se še vedno v veliki meri, da ljudje, ki sebi pravijo „izobraženci“, nekako z vrha doli gledajo na kmeta. Čeprav s tem pokažejo svojo „osebnost“ v jako pomanjkljivi „izobrazbi“, vendar si delaven človek vsako zaničljivo kretnjo ali besedo trdo zapomni, ker pač ni važen, da bi puhle fraze puhlih „inteligentov“ enostavno s pomilovanjem prezrl. S tem bi zgubil tudi mnogo škodljivih predsodkov.

Omeniti je tudi treba, da so poleg kritičnega gospodarstva posebno kritične še socialne in deloma etične strani naših poljedelcev. Toda to bi bilo poglavje zase.

Zmerom pa je še „kmet...“, če ima dober in čeden dom, če ima primerno zemljo, da jemlje iz nje življenje in davek, če nima dolgov, pač pa polne hleve, in če ima še kopico zdravih in pokornih otrok, ... kralj, neodvisen od sveta. (Tavčar.)

S tem končam debato s svoje strani, želim pa, da bi še kdo posegel v to aktualno in važno vprašanje.

Dečva.

Lansko pomlad se je prvič zablestela dečva med našim ženskim svetom in razlila je svoje pisane barve po naših vaseh in trgih, po mestnih ulicah in letoviščih. Tudi kraljica jo je sprejela z veseljem, tako da se more reči: dečva je združila vse in segla od preproste kočice do kraljevskega dvora. Vse naše jugoslovenske pokrajine so bogate na domačih narodnih nošah, ki se nosijo za vsak dan. Slovenska narodna noša je le bolj za slavnostne prilike. Zato je dečva prinesla med naše ženstvo lepo domačo nošo naših babic, ki so slovele kot brhke kranjice in veseliti nas mora, da se oživlja sedaj med nami dečva, ki je

lepa, naša in praktična. Te tri lastnosti ji odpirajo pot med naš ženski svet. Lepa, naša in praktična: lepa po barvah, naša po vzorcu, praktična po kroju, ki je tudi naš. Zato je dečva že lani dosegla popoln uspeh in naše ženstvo si jo je osvojilo kot nekaj svojega, slovenskega, domačega. Pritožbe so bile samo glede izbire, ker ni mogla tovarna prvo leto izgotoviti več različnih vzorcev. Zdaj leže pred nami novi letošnji vzorci, roženkravt in rožmarin, v osmih barvah, ki sljejo od pomladanske radosti. Veseliti nas mora, da je nam naše domače podjetje ustvarilo nekaj tako lepega, našega, domačega. Koliko tujega blaga s tujimi vzorci pokupimo, ki ni niti lepo niti naše. Blago za dečvo je lepo in naše, delano v domači tovarni po načrtih naših slikarjev. Zato bo le dokaz dobrega okusa in domačega ponosa, ako bodo naše žene in dekleta posegle po nji s takim navdušenjem, kakor zanjo deluje odbor, ki si je nadel nalogo oživiti in razširiti to lepo staro nošo v novi obliki med našim ženstvom. Blago je letos še cenejše, s čimer se bo dečva udomačila pri vseh slojih, izbira pa je tako bogata, da bo odgovarjala vsem dobam in okusom.

Rjast likalnik

očistiš, če vroč likalnik dobro namažeš z belim voskom in odrgneš z volneno čunjo. Vsa rja zgine in likalnik je gladek.

Kako uničiš gosenice.

Naveži zvečer na drevesa, grmovje itd. kjer veš, da so gosenice, suknene krpe, volneno blago. Zjutraj je na teh krpah polno gosenic, ker iščejo zavetje proti vlagi in mrazu. Na ta način uničiš lahko dnevno več tisoč gosenic. Zelo enostavno in zanesljivo sredstvo.

Saje, dober gnoj za drevesa in grmovje.

Približno 10 do 15 cm od debla naredi ozek jarek ter daj v tega saje, čim večje drevo, tem več saj. Te saje pokrij s prstjo in jih dobro polij. Čez nekaj let to ponovi.

Kako ozdraviš ozeblino.

Mlado pivo, najboljšo belo pivo, kuhaj, da je gosto, kakor sirup. S tem namaži ozeblino, tudi če so rane in stare, lahko obveži ter ponavljaj vsak večer. Najkasneje v osmih dneh ozeblino ozdravejo. Strjeno mazilo na rani naj se z mlačno vodo omehča. Čim starejša je to mazilo, tem bolj učinkuje. Če se strdi, naj se zmeša z mladim, pokuhanim pivom.

Polenovka.

Kadar kuhaš polenovko, ti diši vse stanovanje. Da to zabraniš, napravi sledeče: V vodo, kjer kuhaš polenovko, daj nekaj žarečega oglja in sicer 1 pest k množini, ki se kuha navadno za eno družino. Ker oglje plava na vrhu, se ga lahko odzame, ko je polenovka kuhana.

Organizacija

VABILO

na V. redni občni zbor Zveze društev kmetskih fantov in deklet, ki se vrši dne 2. junija 1929 ob 9. uri dopoldne v društvenih prostorih v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7.

Vsled sklepa odborove seje Zveze društev kmetskih fantov in deklet z dne 15. IV. 1929. sklicujem redni občni zbor te zveze za nedeljo dne 2. junija 1929 ob 9. uri v društvene prostore v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7.

Dnevni red:

1. Poročilo funkcionarjev v preteklem letu.
2. Razprave.
3. Načrt in proračun za delo v bodočem letu.
4. Volitev novega odbora.
5. Slučajnosti.

Glasom pravil so posamezna društva dolžna poslati na ta občni zbor po 1 delegata na vsakih 20 članov. Pri tem se bo štelo posameznim društvom le toliko članov, kolikorkrat po 2 Din so društva plačala kot redni letni članski prinos za Zvezo. Ta članski prinos za Zvezo bodo društva lahko plačala tudi še tik pred občnim zborom. Pozivamo tudi članstvo, da se občnega zbora udeleži v čim večjem številu. Po občnem zboru skupen ogled Ljubljanskega velesejma.

V Ljubljani, 14. IV. 1929.

Za Zvezo društev kmetskih fantov in deklet

Jože Blaž, predsednik.

Dolfe Sauer, tajnik.

Št. Jurij ob Taboru. Dne 17. marca t. l. se je pri nas ustanovilo društvo kmetskih fantov in deklet. Zborovanje se je vršilo v prostorih g. Plavška, ki je bilo jako številno obiskano. Zvezo je zastopal tov. Šimnovec, ki je izčrpno podal referat o pomenu in nalogi novoustanovljenega društva. Po poročilu delegata se je izvolil sledeči odbor: Ivan Ocvirk, predsednik, Habjan Jože, podpredsednik, Natek Vinko, tajnik, Kumer Ivan, blagajnik, odborniki: Kos Francka, Blatnik Franc, Kobale Slavka in Kos Franc. Nadzornika: Žnidar Karel in Natek Franc. Delegatom sta bila imenovana Ivan Ocvirk in Natek Franc. Po izvolitvi odbora je zborovanje pozdravil imenom društva kmetskih fantov in deklet iz Orlevasi tov. Kronovšek, ki je v temperamentnem govoru podčrtal nalogo odbora in celega društva v prosep in napredek kmetijske misli.

Golo. Redni občni zbor društva kmetiskih fantov in deklet na Golem se je vršil dne 25. marca t. l. pri tov. Ponikvarju ob lepi udeležbi članov in članic. Izvolil se je naslednji odbor: Podlipec Iv., predsednik, Golob Ivan, podpredsednik, Virnat Jernej, tajnik, Ponikvar Franc, blagajnik, odborniki: Glavan Pepe, Golob Janez, Virant Angela, Mavc Ivanka. Namestnika: Šivc Feliks in Golob Matevž. Nadzorstvo: Bučar Stanko in Mavc Matevž. Zvezo je zastopal tov. Šimnovec.

Notranje Gorice. Društvo kmetiskih fantov in deklet v Notr. Goricah je priredilo dne 17. marca 1929. predavanje o vrtnarstvu.

Popoldne nam je gospod predavatelj tudi praktično pokazal na vrtovih. Navzočih je bilo okoli 60 oseb po večini gospodarjev.

Dne 25. marca t. l. je društvo priredilo tudi dve igri „Laži zdravnik“ in „Gasilec Anže“, ki sta bili dobro obiskane.

Tiskovni sklad: Ob priliki ustanovnega občnega zbora d. k. f. i. d. v Št. Jurju ob Taboru so darovali za tiskovni sklad „Grude“ sledeči: Neimenovan Din 30.—, po 10.— Din tov. Kronovšek, Natek Franc, Lavrič Mara, Vecej Pavel, Žilnik Jernej, Ocvirk Ivan, po Din 5.—, Tavčar Karel, Strnad Franc, Šimnovec Rud., O. Kmetova, Blatnik Franc, Rožanc Ludvik, Rožanc Malka, Rožanc Polde, Fabjan Josip, Kramperšek Marica, po Din 3.—, Šoklič Ivan in Strnad Anton, Din 25.— Slavko Dreščak. Skupaj Din 176.—. Posnemajte!

Orlavas. III. redni občni zbor tukajšnjega „Društva kmet. fantov in deklet — Zimzelen“ se je vršil v nedeljo dne 24. marca t. l. ob 1. uri pop. v društveni sobi pri Lebarju.

Iz poročil društvenih funkcionarjev je razvidno, da je društvo v preteklem letu pridno delovalo in to vkljub raznim zaprekam. — Društvo ima 3 odseke in sicer: Knjižnico in čitalnico, tamburaški odsek in dramatični odsek.

Knjižnica in čitalnica šteje preko 250 knjig raznovrstne vsebine, naročenih ma tudi 7 listov oziroma revij. Knjige so vse lepo vezane; pripravljenih je pa še za vezavo več broširanih knjig. Le žal, da je čitanje knjig zelo ponehalo, ker iščejo nekateri ljudje duševno hrano v „šundu“. Za zabavo kupovati in brati to brezpomembno literaturo je vsekakor predrago.

„Tamburaški odsek“ ima tudi mladinski zbor, ki ga predstavljajo sami mladi fantje od 13 do 16 let. Zbor je že izvežban toliko, da lahko javno nastopi, seveda bo z učenjem še nadaljeval.

„Dramatični odsek“ je uprizoril „Vdovo Rošlinko“, katero je tudi ponovil. Da ni odsek na tem polju bolj pridno deloval, je vzrok ta, ker je v soseščini vse polno društev, ki se z gledališkimi predstavami komaj vrstijo.

Društvo si je nabavilo tudi štiricevni radio-aparat s katerim smo prav zadovoljni. Radio vsekakor nudi mnogo pouka, seveda kdor se hoče za to zanimati in je našim društvom neobhodno potreben.

V celoti je društvo priredilo v preteklem letu: eno igro in ponovitev iste, trgategv grozdja, Miklavžev večer, maškarado, 2 predavanji in en peš izlet.

V odbor so bili izvoljeni sledeči tovariši ozir. tovarišice: Ivan Kronovšek ml., predsednik, Anton Štrubelj, podpredsednik, odborniki: Anton Kajtner, Ivan Čizej ml., Franc Kronovšek, Amalija Plaskan, Amalija Kronovšek, Rozi Kajtner, Angela Žagar. Za nadzornika pa Gvidon Plaskan in Karl Tavčar.

PROSVETNI GLASNIK.

Okrožnica Zveze kulturnih društev v Mariboru. Vabimo Vas na skupno delo za prosveto, socijalni in gospodarski napredek našega naroda.

Zveza kulturnih društev v Mariboru si je nadela nalogo, da združi v svojih vrstah vsa društva, ki že delujejo za duševni, socijalni in gospodarski napredek našega naroda; v krajih, kjer še ni takega društva, pa hoče tako društvo ustanoviti.

Zveza kulturnih društev v Mariboru mora **zlasti v današnjih razmerah** postati osrednja **posvetovalnica** za vsa društva, ki delujejo v gornjem smislu, mora biti z njimi v stalni zvezi, pomagati jim z nasveti, posredovanjem in z vsemi razpoložljivimi sredstvi pri njihovem prosvetnem, gospodarskem in socijalnem delu za naš narod; preskrbeti mora društvom tudi program dela, nuditi jim predavatelje, pomagati jim pri ustanavljanju knjižnic, prirejanju gledaliških iger, predavanj, izletov in drugih prireditev.

Da bo zamogla Zveza kult. društev v Mariboru čim **uspešneje** vršiti svojo nalogo in da bodo vsa društva imela v Zvezi kot svoji osrednji organizaciji **vzglede složnega in smotrenega dela**, so letos vstopili v odbor Zveze kult. društev v Mariboru najjačji predstavniki naprednega pokreta v mariborski oblasti: **dr. Vekoslav Kukovec, dr. Ljudevit Pivko, dr. Maks Kovačič, dr. Vinko Rapotec, dr. Igor Rosina, prof. Fran Baš, Ivan Robnik, Ivan Kežzar, Herman Vidmar, Vekoslav Špindler, Adam Sardoč, Rudolf in Franjo Pivka.**

Prepričani smo, da bo složno delo Zvezinega odbora najboljše vplivalo na razvoj prosvetnega, socijalnega in gospodarskega položaja našega ljudstva in bo privedlo do novih uspehov.

Društva, kakor posameznike prosimo, naj takoj začno z delom po programu, ki ga obenem sporočamo.

Ne odlašajte, kajti treba je delati, da nas ne bo našel čas, ki mora priti, nepripravljene!

Za odbor:

Anton Skala
predsednik.

Program dela.

1. Predavanja. Zveza kulturnih društev v Mariboru nudi svojim društvom v letu 1929. sledeča predavanja: 1. Razvoj slovenskega gospodarstva. 2. Borba za Jugoslavijo. 3. Geografske razmere Jugoslavije. 4. Narodno prosvetno delo v Sloveniji. 5. Slovenska knjiga in časopis. 6. Kmetško gibanje v zgodovini. 7. Higijena doma. 8. Društvo narodov. 9. Razvoj človeške družbe. 10. Elementi napredka človeštva. 11. Izumi 19. in 20. stoletja in njih posledica na razvoj gospodarstva. 12. O telesni vzgoji pri nas in drugod. 13. Mladinsko gibanje. 14. Kmetijska in druga strokovna predavanja na željo posameznih društev.

Za vsa ta predavanja smo pridobili naše najboljše predavatelje.

Vsako društvo mora prirediti vsak mesec vsaj eno od navedenih predavanj! Za kmetijska in gospodarska vprašanja pa organizirajte enodnevnne **gospodarske tečaje**.

2. Mladinska organizacija. V vsakem društvu naj se posveča mladini posebna pozornost, da naj se ji prilika do izobrazbe in sodelovanja. Organizirati je treba mladinski odsek v okvirju društva, ki naj ga vodi in upravlja mladina sama. **Zahtevajte navodila!**

3. Knjižnice. V vsakem kraju mora poslovati **javna ljudka knjižnica**. Kjer še ni knjižnice, naj se ustanovi, kjer je pomanjkljiva ali se želi novih knjig, je treba to urediti z Zvezo kult. društev v Mariboru. Knjižničarji, ki nimajo primernih tiskovin za vodstvo knjižnice, naj jih takoj sestavijo pri **ZKD**, Število knjižnic, ki jih je ustanovila ZKD je že preseglo število 30 in vedno se prijavljajo novi kraji za knjižnico.

4. Gledališke igre. Zveza kulturnih društev v Mariboru izposojuje gledališke igre, kostume in lasulje. Vsako društvo se lahko poslužuje teh ugodnosti, treba je le izposojeno pravočasno vrniti in poravnati izposojevalnino. Vsaka nerednost posameznega društva je v škodo vsem društvom.

Podeželski zložljivi oder. Zveza kult. društev ima lep in primeren načrt zložljivega odra in zložljivih kulis. Društva, ki hočejo postaviti nov oder ali izboljšati dosedanega, naj ne store tega, preden niso zahtevala od Zveze načrt.

6. Tamburaški zbori. Vsa pojasnila radi ustanavljanja, vodstva in dela tamburaških zborov, dobe društva pri Zvezi v Mariboru, prav tako tudi vsa pojasnila o pevskih zborih in godbah.

7. „Gruda“ glasilo Zveze kult. društev. Z novim letom 1. I. 1929. je postal mesečnik „Gruda“ naše glasilo. „Gruda“ je obsežnejša in cenejša kakor je bil „Prosv. glasnik“, stane le 30 Din. Pozivamo vsa društva, da se naroče na „Grudo“, Ljubljana, Šelenburgova ulica 7./II.

8. Poročila o društvenem delovanju. Vsa društva so prejela že lansko leto tiskovino „Kronika“, da nam morejo poslati podatke o dosedanem razvoju društva. Mnogo društev je že poslalo svojo kroniko. Mnogo jih pa še čaka. Prosimo predsednike in tajnike, da takoj izpolnijo tiskovino in jo pošljejo Zvezi. Ako pa nimajo tiskovine, naj o zahtevajo.

9. Članarina. Članarina za Zvezo kult. društev je za leto 1929. 20 Din. Ker sej e poslovanje Zveze kult. društev v Mariboru zelo pommožilo in so stroški

Za perilo

in drugo domačo vporabo **tkanine**
 si naroči varčna žena
 iz Češkega od tvrdke Jaroslav Marek, tkalnica,
 Bystré nad Metjuí, ker njeni res lepi izdelki so
 trpežni in pri tem ceneni. Odpošljite svoj naslov
 na **J. Mareka Jun., Ljubljana, Lepi**
pot 12 in dobili boste vzorec (zefirjev, macco,
 damastov, inletov itd.) brezplačno na vpogled.

narastli, kljub temu, da se opravlja vse delo zastonj, prosimo vsa društva, da plačajo, ko dobe položnice vsaj 20 Din, spomnijo pa naj se Zvez tudi o raznih prilikah.

10. Narodna in umetna pesem. Zveza kulturnih društev v Mariboru hoče čim najširše sloje seznaniti z našo narodno in umetno pesmijo. Pridobila je v ta namen operno pevko Zamejčevo in koncertnega pevcu Živkota iz Maribora, ki ju spremlja na klavirju gdč. Minka Zaherlova. Spored je tako posrečeno izbran, da mora vsakega zadovoljiti. Pozivamo vsa društva in posameznike, da čim prej sporoče Zvezi kult. društev v Mariboru, kdaj se lahko vrši tak večer narodne in umetne pesmi. Obenem sporočite tudi, v katerem lokalu se bo vršil in kolika je običajna vstopnina.

Vse predsednike in tajnike prosimo, da o tej okrožnici in programu dela razpravljajo na prvi odborovi seji in nam takoj sporoče:

- a) Kako ste uredili radi predavanj?
- b) Katera predavanja želite? Kdaj naj priredimo v Vašem kraju (enodnevni) gospodarski tečaj?
- c) Kdaj in kam naj pošljemo predavatelje?
- č) Ali ste že ustanovili mladinski odsek? Ako ga še niste, kdaj ga boste?
- d) Kakšno je stanje Vaše knjižnice? Kje in kdaj želite, da se ustanovi nova javna ljudska knjižnica? Katere knjige želite zamenjati?
- e) Katere igre imate od Zveze kult. društev oziroma Dramatičnega društva v Mariboru — in jih še niste vrnili? Storite to takoj.
- f) Ali želite načrt zložljivega odra?
- g) Ali želite pojasnila radi tamburaškega ali pevskega zbora?
- h) Ali ste se že naročili na „Grudo“?
- i) Ali ste že poravnali naročnino za Zvezo in koliko predvidoma name ravate gmotno podpirati Zvezino delo?
- j) Vaše želje in nasveti.

Odbor ZKD

Čudežne prigode in potovanja lažnjivega Ključka.

Nemški spisal G. A. Bürger. — Prevel: M. K.

I.

Lažnjivi Ključek pripoveduje:

Odpravil sem se nekoč z doma, da bi preizkusil svojo novo puško. Že sem porabil vso zalogo nabojev, ko se, nedaleč od mene, vzdigne v zrak jata

divjih kokoši. Kakor hitro sem videl, kje so se zopet spustile na tla, sem nabasal puško. Pa ne mislite, da sem jo nabasal s šibrami, ki jih nisem več imel, ampak sem vtaknil v puško basalno palico, katero sem na enem koncu nekoliko priostril. Približeval sem se kokošim in ko so se zopet vzdignile, sem sprožil. Prav zabavno je bilo gledati, kako se je spuščala moja basalna palica, s sedmimi nabodenimi kurami, proti zemlji. Kokošim pa se ni malo čudno zdelo, da so se znašle tako hitro na — ražnju.

•

Drugikrat sem opazil v nekem razsežnem ruskem gozdu čudovito lepo črno lisico. Škoda se mi je zdelo s kroglo preluknjati njen dragoceni kožuh. Zvitojepka je stala tik nekega drevesa. Nenadoma sem vzel kroglo iz puške, na njeno mesto pa sem vtaknil močan žebelj. Pritisnil sem in zadel tako umetniško, da sem pribil lisičjin rep trdno k drevesu. Nato sem šel k njej, vzel lovski nož in ji križem prerezal kožo na glavi. Prijel sem za bič in jo pretepal toliko časa, da je skočila sama iz kože in jo odkurila v gozd.

•

Slučaj in sreča popravita marsikak pogrešek. Primer za to sem doživel sredi globokega gozda, kjer sem opazil divjo svinjo in njenega mladiča, ki sta tekala po gozdu drug za drugim. Moja krogla je zgrešila. Mladič je zbežal, svinja pa je ostala na mestu, ne da bi se genila, kot bi bila pribita na tla. Ko sem stvar natančneje preiskal, sem dognal, da je bila ta svinja slepa. V rilcu je držala konček mladičevega repka. ta jo je torej vodil iz otroške ljubezni. Moja krogla je sfrčala med obema tako, da je raztrgala povodec-repek, katerega konec je stara še vedno žvečila. Prijel sem ta konček in privedel svinjo brez truda domov.

II.

Nekoč smo oblegali, ne spominjam se več katero mesto, in našemu poveljniku je bilo do natančne vesti, kako stoje stvari v sovražnikovi trdnjavi. Bilo je skrajno težko, da, skoro nemogoče priti v trdnjavo mimo vseh prednjih straž in preko okopov. Na razpolago tudi ni bilo nobene osebe, s pomočjo katere bi se srečno izvršil načrt. Srčen in vnet za službo, sem se postavil k enemu največjih topov, iz katerega so pravkar ustrelili proti trdnjavi. Brž sem skočil na kroglo v nameri, da me ta ponese v trdnjavo. Toda ko sem prijezdil skozi zrak na pol pota, so mi v glavi vzbudili prav tehtni pomisleki. Hm, sem si mislil, v trdnjavo že prideš, kako pa iz nje? In kako se ti bo tam godilo? Takoj te spoznajo, da si ogleduh in te obesijo na prve vislice!

Po teh in sličnih prevdarkih sem se kratko odločil in izrabil res srečno priliko, ko je letela iz trdnjave, par korakov od mene proti našemu taboru, topovska krogla. Skočil sem z moje krogle na sovražnikovo in sem tako priletel zopet k svojim dragim, sicer ne da bi kaj opravil, vendar pa čil in zdrav.

•

Pravtako, kot sem bil v skokih lahek in spreten jaz, je bil tudi moj konj. Nič me ni moglo ovirati, da ne bi jahal čez najširše jarke in najvišje plotove.

Nekoč sem na konju podil za zajcem, ki je pravkar stekel čez cesto v polje. Med njim in menoj je drčala kočija z dvema lepima damama. Moj konj ni premišljeval dolgo, ampak je skočil tako hitro skozi kočijo, katere okna so bila

odprta, da sem komaj utegnil sneti klobuk in prositi dami, radi te drznosti, odpuščanja.

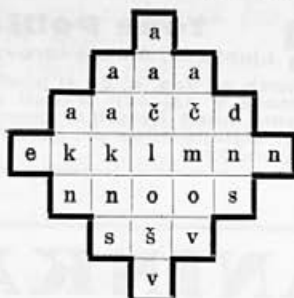
Drugikrat sem hotel preskočiti s konjem neko močvirje, ki se mi pa prej ni zdelo tako široko, kot sem to opazil, ko sem bil že sredi skoka. Plavajoč v zraku sem se obrnil in zletel zopet na tla, da bi vzel večji zalet. Kljub temu sem tudi drugič skočil premalo in se pogreznil, nedaleč od drugega brega, do vratu v močvirje. Tu bi bil gotovo poginil, če ne bi izvlekla mene in mojega konja, katerega sem se s koleni močno oklenil, moja močna roka, ki me je prijala za čop las in me izvlekla na suho. (Dalje sledi.)

1. Zlogovnica.

ca, ce, čl, dan, ga, ha, ja, ja, ki, ko, ko, ko, laj, leb, len, ma, mar, min, mož, ni, no, no, o, po, pol, pri, ra, ri, ri, se, tes, tin, va, vač, vi, žek.

Sestavi iz teh zlogov 14 besed naslednjega pomena: 1. žensko ime, 2. moško ime, 3. moško ime, 4. rokodelec, 5. moško ime, 6. novosti, 7. moško ime, 8. moško ime, 9. drvarsko orodje, 10. ptica, 11. svarilo, 12. del dneva, 13. beležnica, 14. ptica. Kaj čitaš v prvih zlogih navzdol? Rešitev: Marija, Nikolaj, Caharija, kovač, Marko, novice, Valentin, Primož, sekira, galeb, opomin, poldan, notes, čížek. Manica Komanova — Prisega o polnoči.

2. Demant.

soglasnik

posoda

rokodelec

— — — —

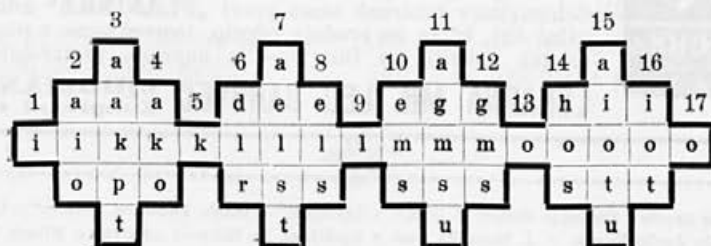
domača žival

poljska rastlina

soglasnik

V srednji navpični vrsti se čita ime pisatelja, v srednji vodoravni pa njegovo delo.

3. Črkovnica.

Pomen besed: 1. soglasnik, 2. moško ime, 3. hlapec, 4. žensko ime, 5. samoglasnik, 6. tekočina, 7. ptič, 8. žensko ime, 9. samoglasnik, 10. število, 11. naselbina, 12. del obraza, 13. samoglasnik, 14. del sobe, 15. pojav na morju, 16. žuželka, 17. soglasnik.

V srednji vodoravni vrsti se čita ime obeh listov, ki naj bi jih imela vsaka kmetška hiša.

Pri nakupu vsakovrstne kuhinjske posode in vsega v železninarsko stroko spadajočega blaga, kakor tudi priznано najboljših strojev in orodja za poljedelstvo in obrt se priporoča najstarejša tvrdka te stroke

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino in vsakovrstnih strojev
v Ljubljani, Dunajska cesta 16.

Radiotehnika Tone Poljšak

Ljubljana, Aleksandrova cesta 5

Društva in gostilničarji! Najboljši uspeh za vas je, če si postavite dober radioaparatus. Tak aparat Vam mora v največji jakosti prinesiti v zvočnik vse evropske postaje, ne sme imeti baterij in mora biti tak, da Vam ne morejo pregoreti žarnice. Oglejte si ga pri gornji tvrdki in zahtevajte ponudbe.

„PLANINKA“ ZDRAVILNI ČAJ

prenavlja, čisti in osvežuje kri, izboljša slabo prebavo, slabotno delovanje čreves, napihovanje, obolenje mokračne kisline, jeter, žolča in žolčni kamen.

Vzpodbuja apetit in izbornu učinkuje pri arteriosklerozii. Zahtevajte v lekarnah samo pravi „PLANINKA“ zdravilni čaj, ki se ne prodaja odprto, temveč samo v plombiranih paketih po Din 20— z napisom proizvajalca:

LEKARNA MR. LEO BAHOVEC LJUBLJANA
Kongresni trg

Dobro kupite

nogavice, rokavice, kravate, srajce, nahrbtnike, naramnice, dežnike, palice, čipke, svilnate trakove, gumbi, nože, škarje, voščeno platno (Wachstuch), potrebščine za šivilje, krojače, čevljarje, tapetnike le pri

JOSIP PETELINC, LJUBLJANA

Nizke cene!

blizu Prešernovega spomenika (ob vodi).

„EKONOM“

osrednja gospodarska zadruga v Ljubliani
Kolodvorska ulica 7

Ima v zalogi po najnižjih cenah deželne pridelke, najfinejšo banaško in domačo moko, krmila, špec. blago in ostale v to stroko spadajoče predmete.

Zaloga vseh vrst umetnih gnojil, modre galice, prvovrstne strešne opeke iz opekarne Ilovac, Karlovac, ter najboljšega splitskega in trboveljskega portland cementa.

TISKARNA
LITOGRAFIJA
OFFSETTISK
KARTONAŽA
KNJIGOVEZNICA

J. Blasnika nasl.
LJUBLJANA, BREG ŠTEV. 10-12.

IVAN JAX in SIN, Ljubliana

Gospodarska c. 2.
ŠIVALNI STROJI

Izborna konstrukcija in elegantna izvedba iz lastne tovarne. 15 letna garancija. Vazenje se poučuje pri nakupu brezplačno.

PISALNI STROJI „ADLER“. Kolesa iz prvih tovarn. Dürkopp, Sityria, Waffennrad, (Dražna kolo) Pletilni stroji vedno v zalogi. Pasavzai, deli koles in šivalnih strojev. Daje se tudi na obroki! Cenike franco in zastoni.

Denar naložite

najboljše in
najvarnejše

pri domačem zavodu

KMETSKE HRANILNE

IN POSOJILNI DOM

V LJUBLJANI

registr. zadruga z
neomejeno zavezo

Tavčarjeva (Sodna) ul. 1.

Brzjavke: »Kmetskidom«. Račun poštne hranilnice 14.257. Telefon 2847

Vloge na knjižice in tekoči račun obrestuje po **6%**, proti trimesečni odpovedi po **7 $\frac{1}{2}$ %**, brez odbitka davka na rente.

Stanje vlog:
nad Din 20.000.000.

Jamstvo za vloge presega večkratno vrednost vlog.

Strankam nudi brezplačno poštne položnice za nalaganje denarja. Vložne knjižice drugih zavodov sprejema kot gotovino brez prekinjenja obrestovanja.

Posojila daje na poroštvo, na vknjižbe in na zastavo premičnin in vrednostnih papirjev pod najugodnejšimi pogoji.

Blagajniške ure:

Ob delavnikih od 8-12 $\frac{1}{2}$, in od 3-4 $\frac{1}{2}$ le ob sobotah in dnevih pred prazniki od 8-12 $\frac{1}{2}$.

Podružnica v Mariboru Slomškov trg 3 (poleg Stolne cerkve)